

На Българското Черноморие, при гр. Бургас се намира тракийска владетелска [резиденция](#) със светилище на [Аполон](#) Карсенос, археологически засвидетелствана за цялата Античност (ранножелязна, класическа, елинистическа и римска епоха). Тя е локализирана на връх Шилото, който е най-високото място на ниската планина Черни връх, разполагаща се между Бургаското, Мандренското езеро и Черно море. От това място се наблюдават трите езера (Бургаското, Мандренското, Атанасовското) и Бургаския залив до Созопол в югоизточна посока, а на север - до Стара планина. Доминиращата позиция на тази тракийска владетелска резиденция-светилище природо-географски естествено обхваща внушителна територия: на север до Стара планина, в чието подножие е полисът [Месамбрия](#), на юг/югоизток до началото на Странджа планина, представено с Медни рид, на чието крайбрежие е полисът [Аполония](#), а на изток се плискат вълните на Черно море. Стратегическото положение на Шилото е впечатляващо.

Същото това място на върха е известно още като тракийска крепост, а в близост, югозападно от нея, на северния бряг на Мандренското езеро, е локализиран и разкопан тракийски владетелски тюрзис от елинистическата епоха, с по-конкретна датировка преди средата на IV - началото на II в. пр. н. е., в който импортната керамика, сред която особено многобройни са фрагментите от амфори, е повече от три четвърти от целия събран материал и има точни аналогии сред находките в Аполония и Месамбрия от IV-III в. пр. н. е. Несъмнено тези факти сочат контакти по море на тракийската крепост-владетелски тюрзис-резиденция със светилище при връх Шилото, най-вече със съседните елински полиси Аполония и Месамбрия. Тук са открити: сребърни монети на одриския цар [Котис](#) I (383/382-360/359 г. пр. Хр.), много бронзови монети на Аполония като специално се отбелязва съкровището от 120 сребърни аполонийски драхми от първата половина на IV в. пр. н. е., една бронзова монета на Месамбрия от втората половина на II в. и една бронзова монета на тракийския цар [Мостис](#) (ок. 125-86 г. пр. Хр.). Тези нумизматични данни потвърждават тезата за активно функциониращ одриски владетелски център. Тази династичен център несъмнено владее крайбрежието на Бургаския залив.

Връзките на одриски династи от този район с елински градове се потвърждават и от епиграфските паметници. В едно от тракийските морски тържища, това в м. Сладките кладенци, в дн. южен квартал Победа на град Бургас, е намерен надпис на старогръцки от средата на III в. пр. н. е., в който се казва, че *Райскупорис, син на царя Котис, който е изпратен от баща си като заложник, след изтичане на заложничеството останал в града ...* (IGBulg. I, № 389).

Едното мнение приема, че този цар Котис е същият цар Котис, който е син на Райздос от Делфийския надпис от 261 или 269 г. пр. Хр. (Syll., № 438). Другото мнение аргументира,

че не може да става дума за един и същ цар Котис; освен това се приема, че елинският град, за който се говори в надписа, е Аполония, и че фрагментирианият епиграфски паметник е пренесен от този полис в района на Бургас. Второто предположение не е обосновано с никакви доводи и се дължи на факта, че според Страбон (64 г.пр.н.е.-21 г.от н.е.): *Анхиало е малко градче на аполонийците и самата Аполония* (Strab. VII, 6, 1), поради което се мисли, че районът на Бургас, както и целият Бургаски залив се включва в хърата на Аполония. Нещо повече, безусловно се приема, че тържището при Сладките кладенци в Бургас е *емпорион на Аполония*, становище, което несъмнено е повлияно от мнението за аполонийска принадлежност на надписа с имената на цар Котис и сина му **Райскупорис**.

До момента няма никакви данни представяният район на Бургас някога да е влизал в градските територии на Аполония или Месамбрия; и поради това обяснението, че същият този декрет е издаден от Аполония и е пренесен по-късно в Бургас не може да бъде достоверно, защото ако надписът е намерен на мястото за което е предназначен, тоест в Бургас, в него трябва да се види копието на декрета, което е поставено на територията на тракийския контрагент на полиса. Ето защо, в контекста на представените изворови материали от всякакво естество е логично да се приеме, че надписът от Бургас, който съдържа имената на цар Котис и сина му Райскупорис, е единият екземпляр на постановлението, който се намира при династа в крайбрежната одриска владетелска област, а другият екземпляр трябва да е бил поставен на видно място в съответния полис, например Аполония или Месамбрия. Дали полисът, в който остава да живее одриският престолонаследник Райскупорис, е Аполония или Месамбрия няма особено значение. По-важен е впечатляващият факт, че от територията на днешния Бургас произлизат три антични надписа с тракийски одриски царски имена. Тези епиграфски паметници несъмнено потвърждават принадлежността на района на Бургас в Древността към Одриската царска династия. В този район, между Анхиало и Бургас, при с. Банево, е и владяното от траките светилище с горещите минерални извори, чрез укрепения тракийски култов център при *Aquae Calidae*, известно днес като Бургаските минералните бани. Тук са открити бронзови монети на одриския цар **Хебризелм** (387/386-383/382 г.пр.Хр.), които несъмнено са предназначени за вътрешната търговия на **Одриското царство**, част от което е споменатото светилище с укрепения култов център.

В този контекст има достатъчно основания да се мисли, че именно в района на Бургас, резидират не само одриски царе като споменатия Котис, баща на Райскупорис, а по-скоро одриски парадинасти или субпарадинасти, от които имената на пет са сигурно засвидетелствани в Надписа от Месамбрия от края на IV/началото на III в.пр.н.е. (IGBulg. I, 257-262, № 307). Това са Мопсиест, Тарутин, Медист, Котис и накрая Садал. Названите поименно предшественици на Садал са реални владетели назад във времето не само на IV в.пр.н.е., но и през V в.пр.н.е.

Впрочем, дали Садал от края на IV/началото на III в.пр.н.е. е независим местен одриски

династ или е пара- или по-вероятно субпарадинаст на цар на Одриската базилея, или е васален династ на македонски елинистически цар, ще останат варианти на разсъждения в сферата на предположенията. В случая е важно, че от политическия център на връх Шилото с крайбрежните си тържища-пристанища, най-вероятно, този тракийски владетел с одриско потекло води напълно самостоятелна политика спрямо полисите по крайбрежието, като в конкретния случай се визира един от тях - Месамбрия. Може да се предположи, че такива са били взаимоотношенията на цялата посочена одриска пара-или субпарадинастия през V - кр.IV/нач. III в.пр.н.е., но не само с Месамбрия, а и с други елински градове.

Пристанищата с тържища на споменатата укрепена тракийска владетелска резиденция със светилище при връх Шилото се локализируют по крайбрежието на Бургас, както следва. Едно - в южния квартал Победа, а второ - в северния квартал Изгрев. Тук, и на двете места, са регистрирани, великолепно документирани по археологически път, за цялата Античност, големи и изключително интензивно функционирали тържища на брега на морето, които са държани и контролирани от тракийските владетели, парадинасти или субпарадинасти на одриския цар, резидиращи в крепостта-резиденция-светилище на връх Шилото между Бургаското, □ Мандренското езеро и Черно море. Няма как функциите на тържище да не изпълнява и крайбрежното анонимно тракийско селище, локализирано североизточно от Бургас и западно от град Поморие (античния Анхиало), в местността Герена, с най-вероятно пристанище при нос Акротир/Кротирион. От публикуваните резултати на проучвания обект се знае, че началото на живота тук започва към VIII в.пр.н.е. и продължава през цялата Античност; той е засвидетелстван, както с останки от каменни зидове, така и с местна и вносна гръцка керамика. Напълно реално е и това тържище с пристанище да е държано от субпарадинастията, резидираща на връх Шилото, субординиращо контролираща го чрез недалечния на континента укрепен тракийски култов комплекс и светилище, известно в Древността като *Aquae Calidae*, свързано с горещите минерални извори при с. Банево. Така се очертават три тракийски морски пристанища-тържища в района на Бургаския залив, владяни и контролирани от укрепената тракийска владетелска резиденция със светилище на Аполон Карсенос при връх Шилото на гр. Бургас.

□

Балабанов П. 1984: Балабанов П. Тракийски тюрсис близо до Бургас. - *Известия на музеите от Югоизточна България*, VII, Издателство „Христо Г. Данов“. Пловдив, 1984, 11-38.

Гълъбов Ив. 1950: Гълъбов Ив. Един новооткрит надпис от Несебър. - *Известия на Народния музей, Бургас*, т.1, 1950, 7-22.

□ **Гюзелев М. 2009:** Гюзелев М. Западният Понт между Емине и Босфора през първото хилядолетие пр.Хр. Бургас, 2009, □ 93-94; 98-101; 228

Карайотов Ив. 2004: Карайотов Ив. Бургас - пристанището на тракийските царе. - *Море*, Национално маринистично списание. Бургас, година XII, 9-10, 2004, 10-12.

Кияшкина П. 2000: Кияшкина П. За един неизследван археологически обект от територията на Бургас. - *ИНМБ*, 3, *Studia in memoriam Ivani Galabov*. Археологически музей - Бургас, Бургас, 2000, 106-116.

Кияшкина П., Ив. Карайотов. 2000: Кияшкина П., Ив. Карайотов *Светилище на върха*. - В: Бургас - вечното пристанище. Бургас, 2000, 58-61.

Михайлов Г. 1955: Михайлов Г. Към историята на Тракия през IV-III в. пр. н. е.. - *ИАИ*, Книга XIX. София, 1955, 149-165.

Стоянов Т. 1993: Стоянов Т. Археологически данни за неизвестно тракийско селище край Анхиало (Поморие). - *Археология*, 1993, 3, 17-25.

Тачева М. 2006: Тачева М. *Царете на древна Тракия. Книга първа*. Издателство АГАТО. София, 2006, □ 127-133.

Тодоровъ, Я. 1933: Тодоровъ Я. Тракийските царе. - *Годишник на Софийския университет*, Историко-филологически факултет, книга XXIX. 7. Кооперативна печатница „Гутенберг“. София, 1933, 68-72.

Юркова Й. 1992: Юркова Й. *Монетите на тракийските племена и владетели*. Том I, Издателство „Петър Берон“. София, 1992, 65.

Balabanov P. 1990: Balabanov P. The cities of Ancient Thrace before the Campaigns of Philip II. - In: *Terra Antiqua Balcanica*, V. Sofia, 1990, 34-38.

Syll. = **Dittenberger W. 1915-1924:** Dittenberger W. *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, I-IV. Lipsiae, 1915-1924 (3), № 438.

IGBulg.=**Mihailov G. 1970:** Mihailov G. *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, Vol. I. Inscriptiones orae Ponti Euxini. Serdicae, MCMLXX, 357-358, № 389.

□

Калин Порожанов